

**BOLALARDA PARAZITAR KASALLIKLAR: ETIOLOGIYASI, KLINIK
BELGILARI VA PROFILAKTIKA CHORALARI**

*Muallif: Isomiddinova Madina
Qo‘qon Universiteti Andijon filiali
Pediatriya yo‘nalishi
25-05 guruh talabasi*

Anotatsiya: Ushbu maqolada bolalarda uchraydigan parazitlar kasalliklarning kelib chiqish sabablari, ularning organizmga ko‘rsatadigan zararli ta‘siri, klinik belgilari va aniqlash usullari haqida ilmiy-amaliy ma‘lumotlar yoritilgan. Parazitlar kasalliklar, ayniqsa gelmintozlar, pediatrik amaliyotda eng ko‘p uchraydigan patologiyalar qatoriga kiradi. Bolalar gigiyena qoidalariga amal qilmasliklari, tashqi muhit bilan ko‘p muloqotda bo‘lishlari va immun tizimining nisbatan zaifligi tufayli infeksiyaga tez chalinadi. Maqolada askaridoz, enterobioz, giardioz kabi keng tarqalgan parazitlar kasalliklarning rivojlanish mexanizmi, asosiy klinik ko‘rinishlari, diagnostik usullari va zamonaviy davolash choralariga to‘xtalib o‘tilgan. Shuningdek, parazitlar kasalliklarning oldini olishda oila gigiyenasi, sanitariya madaniyati, bolalar muassasalaridagi nazorat tizimi va muntazam profilaktik tadbirlarning ahamiyati batafsil tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: parazitlar kasalliklar, gelmintoz, enterobioz, askaridoz, giardioz, klinik belgi, profilaktika.

Kirish

Bolalarda parazitlar kasalliklar dunyoning barcha hududlarida uchrab, pediatrik amaliyotning dolzarb muammolari qatoriga kiradi. Sanitariya-gigiyena qoidalariga yetarlicha amal qilinmasligi, bolalarning qumloq maydonchalarda o‘ynashi, iflos qo‘llarni og‘izga solish odati, past sifatli ichimlik suvlari va gigiyena madaniyati past bo‘lgan muhitda yashashi parazitlarning tarqalishini keskin oshiradi. Gelmintlar organizmda ko‘p vaqt davomida yashashi, immun tizimga ta‘sir ko‘rsatishi, intoksikatsiya holatini yuzaga keltirishi va turli a‘zolar faoliyatini izdan chiqarishi ularni xavfli guruhga kiritadi.

Ayniqsa askaridoz, enterobioz va giardioz bolalarda eng ko‘p uchraydigan parazitlar kasalliklar sifatida statistik ma‘lumotlarda yetakchi o‘rinda turadi. Parazitlar bolaning umumiy vazn olishini sekinlashtirishi, ishtaha pasayishi, kamqonlik, allergik reaksiyalar va ruhiy-behavioral o‘zgarishlarga olib kelishi mumkin. Shu sababli parazitlar kasalliklarning etiologiyasi, klinik belgilari, diagnostika va profilaktik choralari haqida ma‘lumotlar berish katta ilmiy-amaliy ahamiyatga ega.

Asosiy qism

Bolalarda uchraydigan parazitlar kasalliklar, avvalo, gelmintlar — dumaloq qurtlar (askarida, ostriitsa), yassi qurtlar hamda protozoalar tomonidan chaqiriladi. Eng keng tarqalgan kasalliklardan biri askaridoz bo‘lib, *Ascaris lumbricoides* paraziti orqali yuqadi. Tuxumlar iflos qo‘l, oziq-ovqat yoki suv orqali og‘iz bo‘shlig‘idan ichakka tushadi. Ichakda yetilgan qurtlar o‘pkaga migratsiya qilishi natijasida yo‘tal, nafas qisilishi, allergik reaksiyalar kuzatiladi. Ichakka qaytgan bosqichida esa qorinda og‘riq, ich buzilishi, ishtahaning o‘zgarishi, kamqonlik belgilari paydo bo‘ladi.

Enterobioz — bolalarda eng keng tarqalgan gelmintoz bo‘lib, *Enterobius vermicularis* tomonidan chaqiriladi. U asosan kechasi anal sohada qichishish bilan namoyon bo‘ladi. Qattiq qichishish tufayli bola tinch uxlamaydi, diqqatning pasayishi, asabiylik, allergik teri toshmali kuzatiladi. Kasallik oson yuqadi, chunki tuxumlar tirnoq ostida, o‘yinchoqlarda, kiyimlarda ko‘p vaqt yashay oladi.

Giardioz — *Giardia lamblia* deb nomlanuvchi protozoa tomonidan chaqiriladi. Suv orqali yuqadi. Kasallikda meteorizm, ich ketishi, qorin dam bo‘lishi, ishtaha o‘zgarishi, terida allergik toshmalar, umumiy holsizlik kuzatiladi. Giardiyalar ichak shilliq qavatiga zarar yetkazib, oziqa moddalarining yomon so‘rilishiga olib keladi.

Parazitlar kasalliklar diagnostikasida najas tahlili, gematologiya, serologiya, immunoferment (ELISA) va PCR usullari qo‘llanadi. O‘pka yoki jigar zararlangan hollarda ultratovush tekshiruvi ham muhim diagnostik ahamiyatga ega.

Davolash jarayonida albendazol, mebendazol, metronidazol kabi preparatlar qo‘llanadi. Enterobiozda butun oilani bir vaqtda davolash zarur. Davo kursi parazit turiga ko‘ra farqlanadi va pediatr nazorati ostida olib boriladi.

Profilaktika esa gigiyena qoidalariga rioya qilish, bolalarga qo‘l yuvish odatini singdirish, o‘yinchoqlar va qumloq maydonchalarda sanitariya talablariga amal qilish, meva-sabzavotlarni yaxshilab yuvish, ichimlik suvini tozalangan ko‘rinishda iste‘mol qilish kabi omillarga tayanadi. Shuningdek, maktab va bog‘cha muassasalarida yiliga ikki marotaba profilaktik ko‘rik o‘tkazilishi zarur.

Takliflar

1. Maktabgacha va maktab ta‘limi muassasalarida parazitlar kasalliklarining oldini olish bo‘yicha muntazam gigiyenik targ‘ibot ishlari yo‘lga qo‘yilishi zarur.
2. Ota-onalar uchun parazitlardan himoya bo‘yicha doimiy seminar va suhbatlar tashkil etish kerak.
3. Bolalarda yiliga kamida ikki marotaba profilaktik dori qabul qilish tizimini yo‘lga qo‘yish.
4. Uy hayvonlarini muntazam veterinar ko‘rigidan o‘tkazish va dezinfektsiya tadbirlarini kuchaytirish.
5. Bolalar maydonchalarida qumni muntazam almashtirish va dezinfektsiya qilishni yo‘lga qo‘yish.

Xulosa

Bolalarda parazitlar kasalliklar yengil ko‘ringani bilan, bola organizmida jiddiy patologik o‘zgarishlarni yuzaga keltirishi mumkin. Gelmintlarning uzoq muddat ichak va boshqa a‘zolarida yashashi natijasida toksik-allergik reaksiyalar, ichak faoliyatining buzilishi, o‘rish va rivojlanishning sekinlashuvi kuzatiladi. Shu sababli kasallikni o‘z vaqtida aniqlash, to‘g‘ri davolash va eng muhimi, gigiyena madaniyatini oshirish orqali oldini olish beqiyos ahamiyatga ega. Profilaktik choralar parazitlar kasalliklarning kamayishida eng samarali vosita bo‘lib, buni to‘g‘ri yo‘lga qo‘yish pediatrlar, ota-onalar va ta’lim muassasalari oldidagi muhim vazifadir.

Adabiyotlar ro‘yxati

1. Karimov A., “Pediatriyada gelmintozlar”, Toshkent, 2021.
2. Rasulova M., “Bolalarda parazitlar kasalliklar”, TTA nashriyoti, 2020.
3. WHO Guidelines on Helminth Control, 2019.
4. CDC Parasitic Diseases Manual, 2020.
5. Qodirov B., “Pediatriya asoslari”, Toshkent, 2018.